

Hər bir xaqın tarixində elə sənət növü var ki, ölkə mədəniyyətinin bir hissəsi həmin sahədə təcəssüm olunur. Belə sənət növlərin-dən biri olan xalçaçılıq sə-nəti xalqımızın əldə etdiyi en böyük nailiyyətlərdəndir.

Ölkəmizin başdan-başa bərəketli torpaqlarını, meşələrini, çəmənliklərini özündə əks etdirən xalçalar sanki keçmişin danişan dili-dir. Qədim dövrlərdən yayda yaylaqda, qışda qışlaqda olan əcdadlarımız öz alaçıqlarını xalçalarla bəz-

Danişan ilmələr

rir. Qadın və qızların toxu-duğu xalçalar ilə həm də onların səliqə-sahmanlarına da qiymət verirmişlər. Eyni zamanda bu sənət sa-həsi uzun müddət əhalinin gəlir mənbəyi olub. Məhz buna görə də Azərbaycanın ince naxışlı, gözəl orna-mentli xalçaları dünyadanın hər yerinə yayılmış və her zaman diqqət mərkəzində

da Azərbaycan xalçalarına ikinci ömür verən, onları dünya miqyasında tanıdan, vaxtılı Lətif Kərimovdan dərs alan, xalçaçı rəssam Əkbər Nağıyev Azərbaycan xalçaları haqqında daniş-araq deyir: "Azərbaycan xal-çaları inkişaf baxımından mürəkkəb bir yol keçərək sənətkarlıq baxımından mükemməl səviyyəyə qal-xa bilmişdir. Bu inkişaf nəti-cəsində Azərbaycan xalça-ları xovlu və xovsuz olmaq-la 2 qismə ayrılmışdır. Bəzi insanlar xovsuz xalçalara o qədər əhəmiyyət verməsə-lər də, Azərbaycan xalçala-rının mənbəyi mehz xovsuz xalçalar hesab edilir və mə-işətimizin ayrılmaz hissəsi-ne əvvəlmişdir.

Bu xovsuz xalçaların - keçə, cicim, zilli, palaz, lədi, şəddə, vərnə və sumax kimi 8 növü var. Hər növ öz tex-nikasına, ölçü və naxışları-na görə bir-birindən fərqlə-nir.

Naxış, rəng koloriti, ölçü müxtəlifliyi, six toxunuşu, əlvənlığı, şuxluğu Azərbay-can xalçalarını dünya ölkə-lərinin xalçalarından çox fərqləndirir. Həmçinin təbi-ətdə olan bitkilərdən hazırlanın təbii rənglər də bu fərqli cəhətlərə daxildir. Sürməyi, şəkəri, innabı, pa-lidi, sumaxı kimi növləri olan bu boyaqqlar müasir dövrde də boyaqçı rəssam-

lar tərəfindən istifadə olunur. Təbii boyalardan əldə edilən naxışlar ustanın bə-dii zövqünə uyğun olaraq toxunur.

Xalçalarda ailə, oba, tayfa şəkillərini həkk edən pe-şəkar xalçaçılar bununla el-oba, tayfa birliyini göstər-məyə çalışmışlar. Bunlarla bərabər, üzərində xalqımızın təsərrüfat ənənələrini əks etdirən - qoynun, keçi, at, dəvə və s. heyvanların təsviri olan xalçalar da üs-

kündür. Nəbatı, düzbucaqlı, çoxbucaqlı kimi növləri olan bu naxışlar xalçaların ümu-mi fonunda təsvir olunur. Naxışlar toplu şəkildə deyil ilmə-ilmə, ardıcılıqla yiğilir. Əbəs yerə deyilmir ki, "Xal-çalar ilmələrlə yazılın və sirləri tam açılmayan gizli tarixdir. Əlbəttə ki, bu qə-dim sənətin sirləri isə biz müəllimlər tərəfindən tələ-bələrə öyredilir".

Bəli, bir-birini qucaqla-yan, tamamlayan ilmələr-dən yaranan xalçaların hər biri nəinki Azərbaycan mə-dəniyyətində, bütün dünyada özünə yeni ünvan tapır. Dünyanın müxtəlif muzy-

dikləri kimi, kənd və şəhər-əhalisi də ev və saraylarında xalçalardan istifadə etmişlər. Xalçalar əvvellər daha çox məiştərimizdə la-zımı əşya kimi yaransa da, zaman keçdikcə həm gö-zəllik, həm də bəzək əşyası kimi istifadə olunmuşdur. Nənələrimiz tərəfindən toxunan bu ince ruhlu xalça-lar onların yüksək sənətkarlıq bacarığından xəbər ve-

olmuşdur.

Evlərimizdə döşənmiş, divardan asılmış xalçaları oxuya bilirsinizmi sualını çox eşitmışık. Cavabı isə təəccüblü də olsa, "məgər xalça kitab, qəzet, jurnaldır ki, oxuyaq?" olmuşdur. Xalçalarda olan ornamentlər, cəhətlər isə mütəxəssilər tərəfindən oxunur.

Müsahibim xalça müte-xəssisi, sözün əsl mənasını-

tünlük təşkil etmişdir.

Əgər xalçalardan daniş-riqsa, deməli naxışlardan yan keçmək olmaz. Cümle-yə bəzək verən sözdürsə, xalçanı bəzəyən də naxış-lardır. Əlbəttə ki, Azərbay-can xalçalarını nebatı və həndəsi elementlərsiz tə-səvvür etmək qeyri-müm-

lərində, şəxsi kolleksiyalar-da qorunub saxlanılan əs-rarəngiz, zərif və bir qədər də kövrək olan bu sənət nümunələri insanlarda bö-yük maraqlı doğurur və sə-nətşunaslar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir.

Arzu MƏMMƏDNAĞİYEVƏ.